

भाग २

प्रदेश सरकार

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको सूचना

सहकारी नियमावली, २०७६

सहकारी ऐन, २०७५ को दफा १०१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गण्डकी प्रदेश सरकारले यो नियमावली बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यो नियमावलीको नाम "सहकारी नियमावली, २०७६" रहेको छ ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

(३) यो नियमावली गण्डकी प्रदेशभर लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,—

(क) "अनुदान" भन्नाले मन्त्रालयले तोकेको क्षेत्र, सीमा, प्रकृतिमा लगानी गर्न मन्त्रालय वा कार्यालयबाट प्राप्त सहयोग रकम सम्झनुपर्छ ।

(ख) "ऐन" भन्नाले गण्डकी प्रदेशको सहकारी ऐन, २०७५ सम्झनुपर्छ ।

(ग) "कर्जा वा ऋण" भन्नाले चल अचल सम्पत्ति, धितो, बन्धक वा अन्य आवश्यक सुरक्षण वा जमानत लिई वा नलिई सहकारी संस्थाले लिएको, सदस्यलाई दिएको कर्जा वा ऋणको साँवा, ब्याज र हर्जना समेतको रकम सम्झनुपर्छ ।

(घ) "कार्यालय" भन्नाले सहकारी रजिस्ट्रारको कार्यालय, गण्डकी प्रदेशलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "दर्ता अधिकारी" भन्नाले ऐनको दफा ७४ बमोजिमको दर्ता अधिकारी सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सहकारी रजिस्ट्रारको कार्यालयको प्रमुखलाई समेत जनाउँछ ।

- (च) "नियमित बचत" भन्नाले सदस्यले दैनिक, सासाहिक, पाक्षिक, मासिक वा बार्षिकरूपमा गरिने बचत रकम सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "व्यवस्थापक" भन्नाले सहकारी संघ, संस्थाको व्यवस्थापक वा प्रबन्धक सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "बहुउद्देशीय सहकारी संस्था" भन्नाले दुई वा दुईभन्दा बढी उद्देश्य लिइ काम गर्ने सहकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (झ) "विशिष्टिकृत सहकारी संघ" भन्नाले ऐनको दफा ८ बमोजिम गठन हुने विशिष्टिकृत सहकारी संघ सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "संस्थागत पूँजी" भन्नाले सहकारी संघ, संस्थाको पछिल्लो आर्थिक वर्षको जगेडा कोष, अन्य कोषहरू, पुरस्कार तथा अनुदान रकम समेतलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ट) "मन्त्रालय" भन्नाले भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेशलाई सम्झनु पर्छ ।

३. संस्था गठन, दर्ता तथा सञ्चालन : (१) ऐनको दफा ३ को उपदफा (५) बमोजिम पेशागत सङ्घठनका आधारमा संस्था गठन गर्दा देहायका शर्तहरू पूरा भएको हुनु पर्नेछ :-

(क) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको पेशागत सङ्घठनका सदस्यहरू मात्र सदस्य हुनु पर्ने,

(ख) संस्थाको कार्यक्षेत्र बढीमा एक जिल्ला हुनु पर्ने,

(ग) एक जिल्लामा आफ्नो पेशागत सङ्घठनको एकमात्र प्रारम्भिक संस्था गठन भएको हुनु पर्ने ।

(२) संस्था दर्ता गर्दा सम्बन्धित पेशागत सङ्घठनको सिफारिस संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

(३) एकसय जनाभन्दा कम कर्मचारी, शिक्षक वा प्राध्यापकहरू कार्यरत रहेको कार्यालयमा संस्था गठन गर्दा त्यस्तो कार्यालयमा कम्तीमा तीस जनाको स्थायी दरबन्दी स्वीकृत भई कार्यरत रहेको हुनुपर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम विद्यालय, विश्वविद्यालय वा सङ्गठित संस्थाको आधारमा गठन हुने संस्थामा त्यसमा कार्यरत प्राध्यापक, शिक्षक वा कर्मचारी सदस्य हुन सक्नेछन् ।

(५) विद्यालय, विश्वविद्यालय वा सङ्गठित संस्थामा कार्यरत प्राध्यापक, शिक्षक वा कर्मचारीले यस नियम बमोजिम गठन हुने कुनै एकमात्र संस्थामा सदस्यता लिन सक्नेछन् ।

(६) यस नियम बमोजिम दर्ता भएका संस्थाहरूले देहायका कार्यहरू मात्र गर्न सक्नेछन् :-

(क) सदस्यहरूबाट विनियममा तोकिएको सीमा सम्मको मासिक बचत सङ्कलन गर्ने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिम सङ्कलित बचत रकम सदस्यहरूलाई ऋण तथा सापटीको रूपमा परिचालन गर्ने,

(ग) सदस्यहरूको बौद्धिक विकास, कला एवं साहित्यका क्षेत्रमा रचनात्मक कार्य गर्ने ।

(७) यस नियम बमोजिमका संस्थाको गठन तथा अन्य व्यवस्था मन्त्रालयबाट स्वीकृत कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

(८) संस्था दर्ता गर्दा सम्बन्धित पेशागत संगठनका साथै प्रदेश सरकारको सम्बन्धित निकाय, कार्यालय वा स्थानीय तहको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ ।

४. प्रदेश सहकारी बैंक गठन तथा सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्था: (१) ऐनको दफा १० बमोजिम सहकारी संघ, संस्थाको बचत स्वीकार गर्ने, त्यस्तो संस्था, संघलाई ऋण प्रवाह गर्ने वा बैंकिङ सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्य लिई गण्डकी प्रदेशका सम्भव भएसम्म सबै जिल्लाका कम्तिमा एक सहकारी संघ संस्थाको प्रतिनिधित्व हुने गरी १०१ वटा संघ, संस्था आपसमा मिली नेपाल राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई प्रदेश सहकारी बैंक गठन गर्न सक्नेछन् ।

तर सबै जिल्लाको प्रतिनिधित्व हुन नसकेको अवस्थामा कम्तिमा ६ जिल्लाका १०१ वटा संघ, संस्था आपसमा मिली नेपाल राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई प्रदेश सहकारी बैंक गठन गर्न सकिनेछ ।

(२) प्रदेश सहकारी बैंकको पूँजी साधारण शेयरबाट मात्र बनाउन सकिनेछ र उक्त शेयर सम्बन्धी अन्य व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछः

(क) आवेदक संघसंस्थाहरूको संयुक्त शेयर पूँजी कम्तीमा रु. १ अर्ब हुनुपर्ने,

(ख) आवेदक संघसंस्थाहरूको संयुक्त संस्थागत पूँजी कम्तीमा रु. ५० करोड हुनुपर्ने,

(ग) आवेदक संघसंस्थाहरूले खरिद गरिसकेको बैंकको शेयर पूँजी कम्तीमा रु. २५ करोड हुनुपर्ने,

(घ) आवेदक संघ, संस्थाहरू घाटामा गएको हुन नहुने,

(३) नेपाल राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई प्रदेश सहकारी बैंकले साधारणसभाबाट प्रस्ताव पारित गरी आफ्नो पूँजी बढ्दि गर्न सक्नेछ ।

(४) प्रदेश सहकारी बैंकले यो नियमावली वा यस नियमावली अन्तर्गत बनेको कार्यविधि तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आफ्ना सदस्य संस्था र संघका बीच देहाय बमोजिमका कार्य गर्न सक्नेछः

(क) स्थिर तथा चालु पूँजीको अनुपातमा कर्जा प्रदान गर्ने, पुनःकर्जा प्रदान गर्ने,

(ख) सदस्यबाट बचत स्वीकार गर्ने, बचत भुक्तानी गर्ने,

(ग) सरकारी निकायसँग सम्झौता गरी संयुक्त लगानी गर्ने,

(घ) आवश्यकतानुसार संस्थागत ऋण वा पुनःऋण लिने वा दिने,

(ङ) कर्जाको ब्याज असुल गर्ने,

(च) कर्जाको निरीक्षण, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने,

(छ) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारले जारी गरेका ऋणपत्र, बचतपत्र खरिद बिक्री गर्ने, नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ट्रेजरी वील खरिद गर्ने,

(ज) सदस्य बीच सूचना आदान प्रदान गर्ने,

(झ) विद्युतीय माध्यमबाट बचत लिने, भुक्तानी दिने, रकमान्तर गर्ने,

(ज) परियोजना प्रवर्द्धनका लागि सहकारी सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त संगठन, दातृ निकाय, बैंक लगायतबाट प्राप्त भएको रकम विकास वित वा कर्जाको रूपमा प्रवाह गर्ने वा त्यस्तो स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने,

(ट) परियोजना स्थापना, सञ्चालन र मूल्यांकन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण गर्ने वा गराउने,

(ठ) नेपाल राष्ट्र बैंकको इजाजतपत्र लिई अन्य बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने लगायतका तोकिए बमोजिमका कार्यहरू गर्न सक्नेछ ।

(५) प्रदेश सहकारी बैंकले आफ्नो कारोबारको वास्तविक स्थिति देखिने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृत ढाँचा बमोजिमको हिसाब किताब र श्रेस्ताहरू राखु पर्नेछ ।

(६) प्रदेश सहकारी बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन पालना नगरेमा, सदस्यको हित विपरित कुनै कार्य गरी सदस्य तथा बैंकलाई हानि नोकसानी पुऱ्याएमा मन्त्रालयलाई जानकारी दिई नेपाल राष्ट्र बैंकले आफैले वा अन्य निकायद्वारा प्रदेश सहकारी बैंकको व्यवस्थापन लिन सक्नेछ ।

(७) प्रदेश सहकारी बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकिदिए बमोजिमको तरल सम्पत्ति कायम राखु पर्नेछ ।

(८) प्रदेश सहकारी बैंकको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था मन्त्रालयले कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

५. **विशिष्टीकृत सहकारी संघको गठन तथा सञ्चालनः** (१) ऐनको दफा ८ को उपदफा (१) बमोजिम देहायका संस्थाहरू मिली विशिष्टीकृत सहकारी संघ गठन गर्न सक्नेछन् :-

(क) संघको उत्पादन वा सेवा विस्तारको क्षेत्रभित्र पर्ने सहकारी संस्थाहरू ।

(ख) कम्तीमा ३० प्रतिशत सदस्यहरूले प्रस्तावित संघबाट उत्पादित वस्तु वा सेवा उपयोग गर्ने संस्थाहरू ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम विशिष्टीकृत सहकारी संघ गठन गर्दा स्वरोजगारी तथा मूल्य शृङ्खलामा योगदान पुऱ्याउने गरी उत्पादन, संकलन, सञ्चय, प्रशोधन, बजारीकरण र निर्यातमूलक कार्य विशेषका विशिष्टीकृत सहकारी संघ समेत गठन गर्न सकिनेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम विशिष्टीकृत संघ गठन गर्दा देहायका सर्तहरू पूरा भएको हुनुपर्नेछ :-

(क) आवेदक संघसंस्थाहरूको संयुक्त शेयर पूँजी कम्तीमा रु. १५

करोड हुनुपर्ने,

(ख) आवेदक संघसंस्थाहरूको संयुक्त संस्थागत पूँजी कम्तीमा रु. ३
करोड हुनुपर्ने,

(ग) आवेदक संघसंस्थाहरूले खरिद गरिसकेको संघको शेयर पूँजी
कम्तीमा रु. १ करोड हुनुपर्ने,

(घ) आवेदक संघ, संस्थाहरू घाटामा गएको हुन नहुने ।

(ङ) नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रत्येक वर्ष जारी गर्ने मौद्रिक नीतिबाट
सहकारी संघ, संस्थाको बचत, लगानी, ऋणका क्षेत्र तोकिएमा
तोकिए अनुसारका क्षेत्रमा लगानी तोकिएको सीमासम्म गर्नुपर्ने

।

(४) उपनियम (३) को खण्ड (ग) बमोजिम आवेदक संस्थाले खरिद गर्ने
शेयरको रकम संस्थाको प्राथमिक पूँजी कोष र बचतको अनुपात कम्तीमा एक
बराबर पन्ध्र कायम गरी जगेढा कोष र शेयर पूँजीबाट मात्र खरिद गर्नुपर्नेछ ।

(५) विशिष्टीकृत सहकारी संघको सञ्चालन प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ

:-

(क) जुन उद्देश्यका लागि सो सहकारी संघ गठन भएको हो सोही
कार्य मात्र गर्नुपर्ने,

(ख) विशिष्टीकृत सहकारी संघको कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा
परियोजना सञ्चालन गर्नुपूर्व प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति,
स्वीकृति वा इजाजत लिनुपर्ने भए लिएर मात्र सञ्चालन गर्नुपर्ने

।

(६) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विषयगत
आधारमा सङ्गठित हुन सक्ने स्तर वा प्रकृतिको व्यवसायका लागि विशिष्टीकृत संघ
गठन गरिने छैन ।

६. संघ, संस्था दर्ताको ढाँचा र पेश गर्नुपर्ने विवरणः (१) ऐनको दफा १२ को उपदफा (१) बमोजिम दर्ता अधिकारी समक्ष संस्था दर्ता गर्नका लागि ऐनको अनुसूची-१को ढाँचामा दरखास्त दिनुपर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम संस्था दर्ताका लागि दरखास्त दिँदा सहकारी संस्था सञ्चालनको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन यस नियमावलीको अनुसूची १ को ढाँचामा र सदस्यले लिन स्वीकार गरेको शेयर संख्या र शेयर रकमको विवरण अनुसूची २ को ढाँचामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम संस्था दर्ताका लागि दरखास्त दिँदा उपनियम (२) मा उल्लेखित कागजातका अतिरिक्त देहायका विवरण संलग्न गर्नुपर्नेछ :-

- (क) प्रारम्भिक भेलाका निर्णयहरू,
- (ख) अनुसूची ३ को ढाँचामा व्यावसायिक कार्ययोजना,
- (ग) अनुसूची ४ को ढाँचामा सदस्यबाट सङ्कलित शेयर पूँजी तथा प्रवेश शुल्क बापत संकलित रकमको भरपाई,
- (घ) अनुसूची ५ को ढाँचामा तदर्थ सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको विवरण,
- (ड) अनुसूची ६ को ढाँचामा स्व-घोषणा-पत्र,
- (च) अनुसूची ७ को ढाँचामा अधिकार प्रत्यायोजन-पत्र,
- (छ) आवेदकहरू मध्ये सदस्यको श्रम वा सीपमा आधारित संस्थाको हकमा कम्तीमा पन्धु जना र अन्य संस्थाको हकमा कम्तीमा उनन्तीस जनाले कम्तीमा एक दिवसीय पूर्व-सहकारी शिक्षा प्राप्त गरेको प्रमाण-पत्र,
- (ज) नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपि वा राष्ट्रिय परिचयपत्रको प्रतिलिपि,
- (झ) कार्यक्षेत्रभित्र बसोबास गरेको पुष्ट्याइँ हुने प्रमाण,
- (ञ) आवेदकहरू प्रत्येकले संस्थाको कार्य योजना बमोजिमको सेवा उपयोग गर्ने आधार,

(ट) पेशागत संगठनका आधारमा दर्ता हुने संस्थाको हकमा त्यस्तो
पेशागत संगठनको आवद्धताको परिचयपत्रको प्रतिलिपि,

(ठ) मन्त्रालयबाट बनाइएको कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका तथा
परिपत्र बमोजिमको अन्य विवरण ।

(४) उपनियम (१) बमोजिम संघ दर्ताका लागि दरखास्त दिँदा देहायका
विवरण संलग्न गर्नुपर्नेछ :-

(क) उपनियम (२) का साथै उपनियम (३) को खण्ड (क), (ख),

(ग), (घ) र (च) मा उल्लिखित विवरण,

(ख) अनुसूची ८ बमोजिम आवेदक संघ, संस्थाको विवरण,

(ग) शेयर पूँजी तथा प्रवेश शुल्कबापत सदस्यहरूबाट सङ्गलित
रकम बैंक वा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम
'क' वर्गको ईजाजत प्राप्त बैंकमा खाता खोली रकम जम्मा
गरेको बैंक भौचर,

(घ) प्रदेश विषयगत सहकारी संघको हकमा प्रदेश सहकारी संघको
सिफारिस ।

तर पहिलो पटक ऐनको दफा १८ को उपदफा (१) बमोजिम
बर्गिकरण भएका प्रदेश विषयगत सहकारी संघ गठन गर्दा प्रदेश सहकारी संघको
सिफारिस नभएता पनि गठन गर्न सकिनेछ ।

(ड) मन्त्रालयबाट बनाइएको कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका तथा
परिपत्र बमोजिमको अन्य विवरण ।

(५) उपनियम (१) बमोजिम प्रदेश सहकारी बैंक दर्ताका लागि दरखास्त
दिँदा देहायका विवरण संलग्न गर्नुपर्नेछ :-

(क) अनुसूची ९ को ढाँचामा नियम ४ मा उल्लिखित न्यूनतम
सङ्ख्या पुग्ने संघ, संस्थाको सदस्य सङ्ख्या, शेयर पूँजी,
संस्थागत पूँजी र वित्तीय अवस्था खुल्ने विवरण

(ख) उपनियम (२) का साथै उपनियम (३) को खण्ड (क), (ख),

(ग), (घ) र (च) मा उल्लिखित विवरण

(ग) मन्त्रालयबाट बनाइएको कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका तथा परिपत्र बमोजिमको अन्य विवरण ।

(द) उपनियम (१) बमोजिम विशिष्टीकृत संघको दर्ताका लागि दरखास्त दिँदा देहायका विवरण संलग्न गर्नुपर्नेछ :-

(क) अनुसूची १० को ढाँचामा आवेदक संस्थाको विषय, सदस्य सङ्ख्या, शेयर पूँजी, संस्थागत पूँजी र कारोबार खुल्ने विवरण

(ख) उपनियम (२) का साथै उपनियम (३) को खण्ड (क), (ख), (ग), (घ) र (च) मा उल्लिखित विवरण

(ग) मन्त्रालयबाट बनाइएको कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका तथा परिपत्र बमोजिमको अन्य विवरण ।

७. बचत तथा ऋण सहकारी संस्था दर्ताको मापदण्डः (१) ऐनको दफा १३ बमोजिम महानगरपालिका र उप महानगरपालिकामा वडाको जनसङ्ख्याका आधारमा प्रत्येक पाँच हजार जनसङ्ख्यामा एउटा संस्थामा नबढने गरी, नगरपालिकामा प्रत्येक दुई हजार जनसङ्ख्यामा एउटा संस्थामा नबढने गरी र गाउँपालिकामा प्रत्येक पाँचसय जनसङ्ख्यामा एउटा संस्थामा नबढने गरी स्थानिय तहमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था दर्ता गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम संस्थाको सङ्ख्या निर्धारण गर्दा महानगरपालिका तथा उप महानगरपालिकामा जिल्लाभित्र कार्यक्षेत्र सिमित भएका तथा वडाभित्र कार्यालय रहेका र गाउँपालिका वा नगरपालिकाको हकमा सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका भित्र कार्यक्षेत्र सीमित भएका छिमेक वा बसोबासको साझा बन्धनमा दर्ता गरिएका बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाहरूको मात्र आधार लिइनेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिमको मापदण्डभन्दा बढी भएका बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्थाहरू तीन वर्षभित्र नियम २८ बमोजिम एकीकरण गरिसक्नुपर्नेछ ।

तर महिलामात्र सदस्य भएको संस्था एकीकरण गर्दा महिलामात्र सदस्य भएको संस्थासँग वा एकीकरण पश्चात पनि महिलाहरुको नेतृत्व सुनिश्चित हुने गरी एकीकरण गर्न सकिनेछ ।

(४) दुई वा दुईभन्दा बढी जिल्ला वा स्थानीय तहहरुको संगम क्षेत्रमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको कार्यालय नभएकोले सो सेवा प्राप्त गर्न आवश्यकता ठानी सम्बन्धित स्थानीय तहले सिफारिश गरेमा त्यस्तो कार्यक्षेत्र समेट्ने गरी दर्ता अधिकारीबाट बचत तथा ऋण संस्था दर्ता गर्न सकिनेछ ।

- d. संस्थाको कार्यक्षेत्र तथा सेवा केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था : (१) ऐनको दफा १६ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम संस्थाको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम हुनुपर्नेछ :-

(क) सिप, पेशा र प्रकृति समेतबाट फराकिलो क्षेत्र आवश्यक पर्ने देखिएमा बढीमा एक जिल्लासम्म,

(ख) उपनियम (३) को खण्ड (क), (ख), (ग) र (घ) बमोजिम विशेष व्यावसायिक आवश्यकताको आधारमा बढीमा एक जिल्लासम्म र

(ग) खण्ड (क) र (ख) मा उल्लेखित कार्यक्षेत्र साँधुरो भई कारोबार वा व्यवसाय विस्तारमा बाधा परेको भनी संस्थाको साधारणसभाले निर्णय गरी सम्बन्धित स्थानीय तहहरुले सिफारिश गरेमा उपनियम (३) का आधार लिई जोडिएका जिल्लाहरुमा समेत कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न सकिनेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्थाको प्रस्तावित कार्यक्षेत्रको कुनै वडा वा स्थानीय तह वा जिल्लामा दर्ताका लागि दरखास्त दिने आवेदकहरुको बसोबास नभएको भए त्यस्तो वडा वा स्थानीय तह वा जिल्ला कार्यक्षेत्रमा समावेश गरिनेछैन ।

(३) ऐनको दफा १६ को उपदफा (२) बमोजिम कार्यक्षेत्र विस्तार गर्दा देहायका विशेष व्यावसायिक आवश्यकताको आधार लिनुपर्नेछ :-

- (क) उत्पादनको सङ्कलन, सञ्चय, प्रशोधन सुविधाका दृष्टिले न्यूनतम आयतन (भोल्युम) कायम गर्न आवश्यक भएको,
- (ख) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रसम्म उत्पादन क्षेत्र कायम भएको,
- (ग) सिँचाइ सुविधा, प्राविधिक रेखदेख, रोगव्याधि नियन्त्रणका दृष्टिले उपयुक्त एकाइ कायम गर्नुपर्ने भएको,
- (घ) सेवाको माग, प्रति एकाइ लागत, सञ्चालन खर्च, व्यवस्थापकीय रेखदेख, स्थिर सम्पत्तिको उपयोग समेतबाट फैलाउ आवश्यक भएको ।

तर मौजुदा कार्यक्षेत्रको वडा, स्थानीय तह वा जिल्लामा सदस्यता एवं व्यावसायिक सेवा विस्तारको मुनासिब स्तर हासिल नभएसम्म कार्यक्षेत्र विस्तार गर्नु हुँदैन ।

- (४) संस्थाको कार्यक्षेत्र विस्तार गर्दा देहायको प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्छ :-
 - (क) मौजुदा कार्यक्षेत्रमा संस्थाको सदस्यता एवं सेवा विस्तारको लेखाजोखा वा अध्ययन प्रतिवेदन प्राप्त गरिएको,
 - (ख) थप गरिने कार्यक्षेत्रमा संस्थाको सेवा माग भएको,
 - (ग) कार्यक्षेत्र विस्तार गर्दा ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) विपरित दोहोरो सदस्यता हुने अवस्था नरहेको सुनिश्चित गरिएको र
 - (घ) विनियम संशोधनको प्रक्रिया पूरा भएको ।

(५) ऐनको दफा १६ को उपदफा (४) को खण्ड (ग) बमोजिम संस्थाले देहायका विवरण पेश गर्नुपर्नेछ :-

- (क) मौजुदा कार्यक्षेत्रमा संस्थाका शाखा कार्यालय, सेवा केन्द्र वा सम्पर्क केन्द्र अनुसारको सञ्चालन खर्च, कारोबार र नाफानोक्सानको विवरण,
- (ख) मौजुदा कार्यक्षेत्रको प्रदेश, जिल्ला, स्थानीय तह र वडा अनुसार सदस्यहरूको नाम, थर, ठेगाना, शेयर र बचतको विवरण,

(ग) मौजुदा कार्यक्षेत्रमा संस्थाले सञ्चालन गरेका उद्योग, लगानी र व्यावसायिक सेवा सुविधाहरूको प्रदेश, जिल्ला, स्थानीय तह र वडा अनुसारको विवरण ।

(द) ऐनको दफा १६ को उपदफा (११) बमोजिम कार्यक्षेत्र घटाउने निर्देशन दिंदा झिकिने कार्यक्षेत्रमा १५ प्रतिशत भन्दा कम सदस्य रहेको वा १५ प्रतिशत भन्दा कम कारोबार रहेको हुनुपर्नेछ ।

(७) सेवाकेन्द्र वा सम्पर्क केन्द्र स्थापनाको लागि सदस्य संख्या २००० भन्दा बढी भएका संस्थाको ३३ प्रतिशत सदस्य उक्त स्थानमा रहेका वा कम्तीमा ७०० सदस्यभन्दा बढी रहेको हुनुपर्ने र सम्बन्धित वडा तथा स्थानीय तहको सिफारिश आवश्यक पर्नेछ ।

तर उत्पादक सहकारी संस्थालाई संकलन, भण्डारण वा बिक्री केन्द्र स्थापना गर्न स्थानीय तहले उपयुक्त देखि सिफारिश गरेमा उपरोक्त मापदण्ड लागू हुने छैन ।

(८) सेवाकेन्द्र वा सम्पर्क केन्द्र स्वीकृत नगराई स्थापना गर्न पाइने छैन ।

९. संयुक्त रूपमा वा साझेदारीमा कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालनः (१) ऐनको दफा १९ को उपदफा (५) बमोजिम दुई वा दुईभन्दा बढी संघ, संस्थाले संयुक्त रूपमा वा साझेदारीमा आफ्नो उत्पादन वा सेवाको बजारीकरणका लागि देहाय बमोजिमका आधारमा कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन् :-

(क) सम्बन्धित संस्थाका सदस्यहरूको आवश्यकतामा आधारित उत्पादनको मूल्य शृङ्खला विकास, बजार पहुँच वा निर्यात प्रबन्धको प्रयोजन हुनुपर्ने,

(ख) प्रस्तावित कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाको स्वामित्व, स्रोत परिचालन, सञ्चालन विधि, सदस्यहरूको लोकतान्त्रिक

नियन्त्रण प्रणाली, प्रतिफल वितरण लगायत व्यावसायिक प्रस्तावनाको विस्तृत रूपरेखा तयार गरिएको हुनुपर्ने,

(ग) प्रस्तावित संयुक्त वा साझेदारी कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाको सम्भाव्यता अध्ययनबाट सम्भाव्य देखिएको हुनुपर्ने,

(घ) खण्ड (ख) बमोजिमको प्रस्तावना, सम्बद्ध संस्थाहरू प्रत्येकको साधारण सभाको कुल सदस्य सङ्घायाको बहुमतबाट पारित भएको हुनुपर्ने,

(ड) खण्ड (घ) बमोजिम पारित प्रस्तावना संयुक्तरूपमा वा साझेदारीमा कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा सम्बद्ध संस्थाहरू बीच कम्तीमा पाँच वर्षको करार बन्दोबस्त भएको हुनुपर्ने,

(च) प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय तह वा अन्य निकायमा प्रस्तावित संयुक्त वा साझेदारी व्यवसाय दर्ता गर्नुपर्ने भए गरिएको हुनुपर्ने,

(छ) प्रस्तावित संयुक्त वा साझेदारी व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि प्रचलित कानून बमोजिम कुनै निकायबाट इजाजत, सहमति वा स्वीकृति लिनुपर्ने भए लिएको हुनुपर्ने ।

(२) उपनियम (१) को अधिनमा रही अन्तरसहकारी सहयोगको भावनाले आवश्यकता अनुसार विषयगत वा फरक विषयगत वा बहुउद्देश्यीय संघ, संस्थाहरू मिली संयुक्त वा साझेदारी व्यवसाय सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम कार्य पूरा गरी सम्बन्धित संघ, संस्थाहरूले तत्सम्बन्धी सम्पूर्ण कागजात संलग्न राखी दर्ता अधिकारी समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ

।

(४) उपनियम (३) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर दर्ता अधिकारीले तीस दिनभित्र आवश्यक जाँचबुझ गरी संयुक्त रूपमा वा साझेदारीमा कारोबार, उद्योग वा व्यवसाय सञ्चालन गर्ने अनुमति दिन सक्नेछ ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम अनुमति दिएकोमा दर्ता अधिकारीले सोको अभिलेख छुट्टै दर्ता किताबमा दर्ता गरी राख्नुपर्नेछ ।

(६) यस नियमबमोजिम दर्ता भएको संयुक्त वा साझेदारी कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजनाले दर्ता अधिकारीले तोकेको ढाँचामा नियमित रूपमा प्रगति प्रतिवेदनका साथै वार्षिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

(७) संयुक्त वा साझेदारी कारोबार, व्यवसाय, उद्योग वा परियोजना सञ्चालनका सम्बन्धमा अन्य व्यवस्था मन्त्रालयले कार्यविधि बनाई तोकन सक्नेछ ।

१०. सहकारी संस्थाको विनियम : (१) ऐनको दफा २४ को उपदफा (१) बमोजिम विनियम बनाउँदा सहकारी संस्थाले अनुसूची—११ मा उल्लिखित विषयहरू समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(२) सहकारी बैंक, बचत तथा ऋणको विषयगत संघ, संस्था, बहुउद्देश्यीय संघ, संस्था जस्ता वित्तीय सहकारी संघ, संस्थाबाहेक उत्पादक सहकारी संस्था, सेवा सहकारी संस्था (श्रमिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था, यातायात संस्था), उपभोक्ता भण्डार समेतका उपभोक्ता सहकारी संस्थाको विनियममा बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने गरी उद्देश्य वा कार्य समावेश गर्नु हुँदैन ।

(३) सहकारी संस्थाको प्रकृति हेरी दर्ता अधिकारीले थप विषयहरू विनियममा समावेश गर्ने गरी तोकन सक्नेछ ।

११. संस्थाको सदस्यता : (१) ऐनको दफा २७ को उपदफा (२) बमोजिम संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्रका सहकारी वा सामुदायिक विद्यालयका साथै देहाय बमोजिमका गुठी, स्थानीय क्लब, संघ, संस्था वा उपभोक्ता समूह संस्थाको सदस्य हुन सक्नेछन् :-

(क) गुठी संस्थान ऐन, २०३३ को दफा २ को खण्ड (ग) को परिभाषामा पर्ने प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका गुठीहरू,

(ख) संस्था दर्ता ऐन, २०३४ अन्तर्गत दर्ता भएका गैर-नाफामूलक, गैर-व्यावसायिक उत्पादन वा सेवामूलक संघ, संस्था र क्लबहरू,

(ग) प्रचलित कानून वा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत निर्देशिका अन्तर्गत दर्ता भएका स्थायी प्रकृतिका वन, खानेपानी र सिँचाई उपभोक्ता समूहहरू ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम संस्थाको सदस्यता प्राप्त गर्ने विद्यालय, गुठी, संघ, संस्था, क्लब वा उपभोक्ता समूहहरूको दर्ता भएको ठेगाना वा कार्यालय संस्थाको कार्यक्षेत्रभित्र हुनुपर्नेछ ।

(३) मन्त्रालयले कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका वा परिपत्र बनाई यस नियम बमोजिम संस्थाको सदस्यता प्राप्तिका अन्य सर्त, आधार र प्रक्रिया तोक्न सक्नेछ ।

१२. संघको सदस्यता: ऐनको दफा ३० बमोजिम संघको सदस्यता लिँदा देहायको प्रक्रिया पूरा गरेको हुनुपर्नेछ :-

(क) साधारण सभाबाट निर्णय भएको,

तर प्रथम पटक प्रदेश विषयगत सहकारी संघ वा प्रदेश सहकारी संघको गठन गर्दा सञ्चालक समितिबाट निर्णय गराई सदस्यता लिन सकिनेछ ।

(ख) विषयगत सहकारी संघको हकमा नियम ९ मा उल्लिखित विषय विशेषको एकै तहको संघमा दोहोरो नपर्ने,

(ग) सम्बन्धित संघको विनियममा उल्लिखित आधार र प्रक्रिया पूरा भएको ।

१३. सदस्यताको समाप्ति: (१) ऐनको दफा ३१ को उपदफा (१) को खण्ड (ख), (ग) र (घ) बमोजिम कुनै सदस्यको सदस्यता समाप्ति गर्दा देहायको व्यवस्था पालना गर्नुपर्नेछ :-

(क) त्यस्तो सदस्यको सदस्यता समाप्तिको आधार सहितको जानकारी संस्थामा प्राप्त भएको वा संस्थाको अभिलेखबाट देखिएको हुनुपर्ने,

(ख) त्यस्तो सदस्यको सदस्यता समाप्ति सम्बन्धी आधारका सम्बन्धमा सञ्चालक समितिले उपसमिति बनाई छानबिन गरी प्रतिवेदन लिएको हुनुपर्ने,

(ग) सदस्यता समाप्ति गरिने सदस्यलाई खण्ड (ख) बमोजिमको उपसमितिले आफ्नो सफाई पेश गर्ने मुनासिब माफिकको मौका दिएको हुनुपर्ने,

(घ) सञ्चालक समितिको निर्णय भएको हुनुपर्ने ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सञ्चालक समितिको निर्णय चित्त नबुझेमा दर्ता अधिकारी समक्ष उजुरी गर्न सक्नेछ । तत् सम्बन्धमा दर्ता अधिकारीको निर्णय नै अन्तिम हुनेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) बमोजिम दोहोरो सदस्यता भए, नभएको सम्बन्धमा संस्थाले आफ्ना सदस्यहरूलाई यो नियमावली लागू भएको मितिले तीन महिनाभित्र स्व-घोषणा गर्न सूचना दिनुपर्नेछ र दुई बर्षभित्र हटाई सक्नुपर्नेछ ।

(४) उप-नियम (३) बमोजिम प्राप्त सूचनाका आधारमा ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) विपरित दोहोरो सदस्यता भएको सदस्यको हकमा निजले चाहेको संस्थाले सदस्यता कायम राखी अन्य संस्थाले ऐनमा निर्धारित म्यादभित्र त्यस्तो सदस्यको सदस्यता अन्त्य गर्नुपर्नेछ ।

(५) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दर्ता अधिकारीले ऐनको दफा २९ को उपदफा (१) विपरित कुनै सदस्यको दोहोरो सदस्यता रहेको देखिएमा सबभन्दा पहिला लिएको संस्थाको सदस्यता कायम गरी अन्य संस्थाको सदस्यता खोरेज गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्ता संस्थाले तदनुसार सदस्यता अन्त्य गर्नुपर्नेछ ।

१४. साधारण सभाको बैठकः (१) साधारण सभाको बैठक डाकिएको सूचना र कार्यसूची सबै सदस्यहरूले समयमै प्राप्त गर्ने गरी पत्राचार वा ‘एस.एम.एस’, एफ.एम. रेडियो, पत्रपत्रिका लगायत सम्भव भएसम्म स्थानीय सञ्चारका बहु माध्यमबाट दिनुपर्नेछ ।

(२) साधारण सभाको बैठकमा सदस्यहरू स्वयम् उपस्थित हुनुपर्नेछ ।

(३) समितिले साधारण सभाको बैठकमा पेस गरिने विषयको प्रस्तावका साथै निर्णयमा पुग्न सहयोगी कागजात सदस्यहरूलाई बैठक बस्ने दिन अगावै

यथाशक्य छिटो उपलब्ध गराउनु पर्दछ वा सजिलै उपलब्ध हुन सक्ने गरी व्यवस्था मिलाउनुपर्दछ ।

(४) साधारण सभाको बैठकको निर्णय बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति, उपस्थित सञ्चालकहरूका साथै समितिको कुल सदस्य सङ्ख्याभन्दा कम्तीमा एक जना बढी हुने गरी बैठकले उपस्थित साधारण सदस्यहरू मध्येबाट चुनेका सदस्यहरूले प्रत्येक पानामा सहीछाप गरी प्रमाणित गर्नुपर्दछ ।

(५) ऐनको दफा ३६ को उपदफा (६) बमोजिम सदस्य सङ्ख्या दुई हजार नाघेपछि एकै स्थानमा सबै जना जम्मा भएर साधारण सभाको बैठक गर्न असुविधा परी वडा-वडा वा पायकको स्थान-स्थानमा समान कार्यसूची राखेर साधारण सभा डाक्नुपर्दा प्रत्येक स्थानमा सञ्चालक तथा लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरू सबैलाई उपस्थितिका लागि डाक्नुपर्दछ ।

(६) उपनियम (५) मा उल्लिखित अवस्थामा प्रत्येक बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति र समितिका पदाधिकारीको जम्मा सङ्ख्याको कम्तीमा दोब्बर सङ्ख्या पुग्ने गरी छनौट भएका सदस्यहरूबाट निर्णय प्रमाणित गर्नुपर्नेछ ।

(७) उपनियम (६) बमोजिम भएका निर्णयहरू साधारणतया अन्तिम बैठक बसेको सात दिनभित्र संस्थामा प्राप्त गरी प्रत्येक बैठकबाट समितिका पदाधिकारीको जम्मा सङ्ख्याको कम्तीमा दोब्बर सङ्ख्या पुग्ने गरी कम्तीमा तीन जनाका दरले चुनिएका प्रतिनिधिहरूले प्रत्येक पानामा सहीछाप गरी अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्नेछन् ।

(८) सबै वा कुनै बैठकको अध्यक्षता गरेकोमा बाहेक सञ्चालक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरूले उपनियम (७) बमोजिम प्रमाणित हुने बैठकको निर्णय प्रमाणित गर्नु आवश्यक हुनेछैन ।

१५. सञ्चालक समितिको बैठक: (१) समितिको बैठक अध्यक्षको निर्देशनमा सचिवले बोलाउनेछ ।

(२) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ तर दुई बैठक बीचको अवधि साधारणतया पैतालीस दिनभन्दा बढी हुनेछैन ।

(३) उपनियम (२) को अवधिभित्र उपनियम (१) बमोजिम बैठक नबोलाइएमा बहुमत सदस्यले बैठक बोलाउन अध्यक्ष समक्ष लिखित अनुरोध गर्न सक्नेछन् र त्यस्तो अनुरोध प्राप्त भएमा अध्यक्षले सात दिनभित्र बैठक बोलाउनुपर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम बैठक नबोलाइएको अवस्थामा बहुमत सञ्चालक सदस्यहरू उपस्थित भई सञ्चालक समितिको बैठक राख्न सक्नेछन् ।

(५) समितिको बैठकको निर्णय अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिका साथै बहुमत सञ्चालकबाट प्रमाणित गर्नुपर्नेछ ।

(६) समितिको बैठकको गणपूरक सङ्ख्या समितिका कुल सदस्य सङ्ख्याको बहुमत हुनेछ ।

(७) बैठकको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले, निज उपस्थित नभएमा उपाध्यक्षले र निजसमेत उपस्थित नभएमा सञ्चालकहरू मध्ये ज्येष्ठ सदस्यले गर्नेछ ।

१६. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः ऐनको दफा ४० मा उल्लिखित कार्यका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :-

(क) संस्थाको समग्र कार्यसञ्चालनमा सदस्यहरूको रचनात्मक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

(ख) सदस्यहरूलाई नियमित रूपमा सहकारी शिक्षा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

(ग) ऐन तथा यस नियमावली बमोजिम हुने निरीक्षण, अनुगमन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनुका साथै प्राप्त निर्देशनहरूको कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने,

(घ) लेखा सुपरिवेक्षण समितिबाट प्राप्त सुझावहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने,

(ङ) संस्थाको कार्यसञ्चालनमा पारदर्शिता कायम राख्नी सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ) निवारणसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिमका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

- (च) आवश्यकता अनुसार उपसमितिहरू गठन वा विघटन गर्ने र जिम्मेवारी तोक्ने,
- (छ) सदस्य तथा पदाधिकारीहरूका लागि आचारसंहिता बनाई लागू गर्ने,
- (ज) विनियममा उल्लिखित अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१७. उद्देश्य विपरित कार्य गरेको मानिने: बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने बहुउद्देश्यीय वा विषयगत संस्थाले ऐनको दफा ४७ को उपदफा (२) मा निर्धारित समयभित्र बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार नहुने गरी दर्ता हुँदाका बखतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोबार नगरेको खण्डमा त्यस्तो संस्थाले ऐनको दफा ७१ को उपदफा (३) को खण्ड (ग) विपरित कार्य गरेको मानिनेछ ।

१८. सन्दर्भ व्याजदरको आधार र प्रक्रिया: (१) ऐनको दफा ४८ बमोजिम समितिले सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण गर्दा देहायका आधार लिनुपर्नेछ :-

- (क) बचत तथा ऋणको प्रादेशिक विषयगत संघमा आबद्ध संघ, संस्थाहरूको औसत व्याजदर,
- (ख) सहकारी बैंकहरूको औसत व्याजदर,
- (ग) राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, नेपाल बैंक लिमिटेड, कृषि विकास बैंक, साना किसान विकास बैंकको औसत व्याजदर,
- (घ) 'क' वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको औसत व्याजदर,
- (ड) व्याजदरका सम्बन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारका मन्त्रालय, निकाय, नेपाल राष्ट्र बैंकले गरेका अध्ययन प्रतिवेदनहरू,
- (च) राष्ट्रिय सहकारी महासंघ, विषयगत केन्द्रीय संघ, प्रदेश सहकारी संघ र प्रदेश विषयगत सहकारी संघहरूबाट प्राप्त सुझाव,
- (छ) सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण समितिले उपयुक्त देखेका अन्य आधारहरू ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण गर्दा सामान्यतया देहायका सिद्धान्तहरू अवलम्बन गर्नुपर्नेछ :-

- (क) बचतमा भारित औसत व्याजदरभन्दा सामान्यतया बढी,
- (ख) ऋणमा भारित औसत व्याजदरभन्दा सामान्यतया घटी,
- (ग) बचत र ऋणको व्याजदरको अन्तर पाँच प्रतिशतभन्दा बढी नहुने ।

(३) सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण गर्दा शहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रका लागि छुट्टाछुट्टै दरहरू कायम गर्न सकिनेछ ।

(४) सन्दर्भ व्याजदर साधारणतया प्रत्येक आर्थिक वर्षमा पुनरावलोकन गर्नुपर्नेछ ।

(५) समितिको निर्णय बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट हुनेछ ।

(६) समितिले वार्षिक रूपमा सन्दर्भ व्याजदर परिपालना अवस्थाको मूल्याङ्कन गरी मन्त्रालयमा आवश्यक सुझावसहितको प्रतिवेदन दिनुपर्नेछ ।

(७) यस नियमबमोजिम सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण गरिएको जानकारी मन्त्रालय तथा नेपाल राष्ट्र बैंकमा पठाउनुका साथै राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा समेत प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

(८) प्रदेश सहकारी संघ तथा प्रदेश विषयगत सहकारी संघहरूले सन्दर्भ व्याजदर निर्धारणको जानकारी आफ्ना सदस्यहरूलाई गराउनुका साथै पालना अवस्थाको समेत अनुगमन गर्नुपर्नेछ ।

(९) सन्दर्भ व्याजदर निर्धारण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था समितिले नै निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

१९. सदस्यको रकम फिर्ता: (१) सदस्यले सदस्यता त्याग गरेको अवस्थामा ऐनको दफा ५१ को उपदफा (१) बमोजिम निजले पाउनुपर्ने देहायको रकम सदस्यता त्याग गरेको आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन पारित भएको बढीमा तीस दिनभित्र संस्थाले निजलाई फिर्ता दिनुपर्नेछ :-

- (क) निजको शेयरको अंकित मूल्य बराबरको रकम,
- (ख) निजले भुक्तानी लिन बाँकी शेयर लाभांश बापतको रकम र

(ग) निजले भुक्तानी लिन बाँकी संरक्षित पूँजी फिर्ता बापतको रकम
।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संस्था घाटामा
गएको अवस्थामा सञ्चित घाटाको रकम शेयर पूँजीबाट समानुपातिक रूपमा घटाई
बाँकी रहेको हिसाबमा मात्र सदस्यलाई दिनुपर्ने रकम कायम गरी फिर्ता दिनुपर्नेछ
।

(३) ऐनको दफा ५१ को उपदफा (२) बमोजिम संस्थामा जम्मा गरेको
बचत रकम सदस्यले मागेका बखत व्याज सहित तुरुन्त फिर्ता दिनुपर्नेछ ।

२०. संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष वितरणका आधार: (१) ऐनको दफा ५६ को उपदफा (३)
बमोजिम संरक्षित पूँजी फिर्ता कोषको वितरण गर्दा देहाय बमोजिम वार्षिक
कारोबारको आधार लिनुपर्नेछ :-

(क) उत्पादक संस्थामा सदस्यले संस्थालाई बिक्री गरेको उपजको
खरिद मूल्य,

(ख) बचत तथा ऋण संस्थामा सदस्यले ऋणमा तिरेको व्याज वा
बचतमा प्राप्त गरेको व्याज र अन्य उपभोक्ता संस्थामा सदस्यले
संस्थासँग खरिद गरेको वस्तु वा सेवाको मूल्य,

(ग) श्रमिक संस्थामा सदस्यले संस्थाबाट प्राप्त गरेको ज्याता,

(घ) बहुउद्देश्यीय संस्थामा खण्ड (क), (ख) र (ग) मा उल्लिखित
आधार ।

(२) उपनियम (१) को खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए
तापनि उत्पादक संस्थाले सदस्यलाई आवश्यक सामग्री बिक्री गरेकोमा त्यस्तो
कारोबारलाई समेत गणना गर्न सकिनेछ ।

(३) उपनियम (१) को खण्ड (ख) बमोजिम कोषको रकम वितरण गर्दा
बचत रकमको लागि चालीस प्रतिशत र ऋणमा तिरेको व्याज रकमको लागि साठी
प्रतिशत भार दिई गणना गरिनेछ ।

(४) उपनियम (१) को खण्ड (ख) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऋणको भाखा नघाएको सदस्यलाई त्यस्तो ऋणमा तिरेको व्याजको आधारमा संरक्षित पूँजी फिर्ता दिइनेछैन ।

(५) संरक्षित पूँजी फिर्ता कोषको रकम सदस्यको अवस्थाका उपभोक्ता सदस्यसँग कुनै कारोबार गरेको रहेछ भने त्यस्तो सदस्यलाई समेत फिर्ता गर्नुपर्नेछ ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम कारोबार गरेको सदस्यसँग सम्पर्क हुन नसकेको अवस्थामा त्यस्तो सदस्यले प्राप्त गर्ने रकम संस्थाको जगेडा कोषमा सार्नुपर्नेछ ।

(७) गत आर्थिक वर्षको कारोबारको संरक्षित पूँजी फिर्ता कोषको रकम चालू आर्थिक वर्षभित्र वितरण गरि सक्नुपर्नेछ ।

(८) उपनियम (६) बमोजिम कुनै आर्थिक वर्षमा कुनै कारणबस वितरण हुन नसकी बाँकी रहेको रकम सोही आर्थिक वर्षको अन्त्यमा जगेडा कोषमा सार्नुपर्नेछ ।

(९) संरक्षित पूँजी फिर्तासम्बन्धी अन्य व्यवस्था दर्ता अधिकारीको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

२१. अन्य कोषसम्बन्धी व्यवस्था: (१) सहकारी संस्थाको कुनै वर्षको खुद बचतको रकमबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम ऐनको दफा ५५ बमोजिम जगेडा कोषमा जम्मा गरी बाँकी रहेको रकमलाई शत प्रतिशत मानी सोबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम ऐनको दफा ५६ बमोजिम संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष र शून्य दशमलव पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम ऐनको दफा ५७ बमोजिम सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा छुट्ट्याएर बाँकी रहेको रकमलाई शत प्रतिशत मानी देहाय बमोजिमका कोषहरूमा कम्तीमा पाँच प्रतिशत रकमको दरले छुट्ट्याई वितरण गर्नुपर्नेछ :—

- (क) सहकारी शिक्षा कोष,
- (ख) शेयर लाभांश कोष,
- (ग) कर्मचारी बोनस कोष,
- (घ) सहकारी विकास कोष,
- (ड) घाटापूर्ति कोष,

- (च) सामुदायिक विकास कोष,
- (छ) साधारण सभाले स्वीकृत गरेको स्थिरीकरण कोष,
- (ज) अन्य जोखिम व्यवस्थापन कोष,
- (झ) सदस्य हित कोष।

(२) उपनियम (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको कर्मचारी बोनस कोषबाट रकम वितरण गर्दा बढीमा तीन महिनाको तलब भन्दा बढी नहुने गरी रकम वितरण गर्नु पर्नेछ।

(३) सहकारी प्रवर्द्धन कोषको रकम परिचालन सङ्घीय सहकारी नियमावली २०७५ को नियम २६ बमोजिम हुनेछ।

२२. अभिलेखः (१) ऐनको दफा ५९ को उपदफा (२) बमोजिम सहकारी संस्थाले आफ्नो कार्य सञ्चाचलनको अभिलेखका साथै आफूले गरेको कारोबारको प्रचलित कानूनले तोकेको लेखामान तथा ढाँचाअनुसार राख्नुपर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अभिलेख तथा लेखा राख्दा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका किताब, खाताबही तथा विवरण समेत राख्नुपर्नेछ :-

- (क) अनुसूची २, द, ९, १० वा ११ बमोजिमको सदस्यता दर्ता किताब
- (ख) प्रारम्भिक साधारण सभा, साधारण सभा, विशेष साधारण सभा र समिति, लेखा सुपरिवेक्षण समिति, उप-समितिहरूको बैठकहरूको छुट्टाछुट्टै कारबाई किताब,
- (ग) नगदी बही,
- (घ) सहकारी संस्थाले अन्य कुनै व्यक्ति वा संघ, संस्था वा निकायसँग कुनै कारोबार गरेको भए सो कारोबार देखाउने दर्ता किताब,
- (ड) शेयर दर्ता किताब,
- (च) मालसामानको मौज्दात (स्टक) दर्ता किताब,
- (छ) ऋण लेनदेन दर्ता किताब,

- (ज) बेरुजु एवं सम्परीक्षण खाता,
- (झ) आम्दानी, खर्च, सम्पत्ति र दायित्व सम्बन्धी अलग-अलग खाता
तथा सहायक खाताहरू,
- (ज) प्रचलित कानूनले तोकेको ढाँचा बमोजिमको हिसाब परीक्षा
सूची, आय-व्यय र स्थिति विवरण-पत्र,
- (ट) अनुदान प्राप्ति र परिचालन खाता,
- (ठ) समय-समयमा प्रचलित कानूनले तोकिदिएको अन्य अभिलेख एवं
खाताहरू ।

(३) पाँच करोड रुपैयांभन्दा बढी कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाले
उपनियम (१) बमोजिम राख्नुपर्ने अभिलेख प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम मापदण्ड
पूरा भएको विद्युतीय उपयोग कार्यक्रमणिका (एप्लिकेशन सफ्टवेयर) मा समेत
व्यवस्थित गर्नुपर्नेछ ।

(४) सहकारी संस्थाले आफ्नो संस्थागत तथा व्यावसायिक कारोबारको
विवरण सहकारी हेर्ने सम्बन्धित सञ्चाय मन्त्रालय तथा सहकारी विभागले तोकेको
सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (COPOMIS) मा अनिवार्य
प्रविष्ट गर्नुपर्नेछ ।

तर यसमा लेखिएको कुनै कुराले सदस्यको व्यक्तिगत बचत लगायतका
प्रचलित कानून बमोजिम गोप्य रहने सूचना अलगै संरक्षण गर्न बाधा पुऱ्याएको
मानिने छैन ।

(५) सहकारी संस्थाले आधारभूत अभिलेख तथा कारोबारको विवरण
पृष्ठसुरक्षा (ब्याकअप) व्यवस्था सहित संरक्षण गर्नुपर्नेछ ।

२३. ऋण तथा बाँकी बक्यौता असुली: (१) ऐनको दफा ६५ बमोजिम संघ, संस्थाको
ऋण र दफा ६६ बमोजिम संघ, संस्थाको बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्नुपर्ने
व्यक्तिको जायजेथा लिलाम बिक्री गरी असुल उपर गर्दा संघ, संस्थाको देहायका
कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ ।

(क) बाँकी बक्यौता तिर्न बुझाउनु पर्ने ठहर भएको व्यक्तिको नाममा
बाटोको म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र तिर्न बुझाउनु पर्ने रकम

तिर्न बुझाउन आउनु र उक्त रकम तिरी बुझाइ सकेको भए
त्यसको प्रमाण पेश गर्न आउनु भनी म्याद तोकी पठाउनु पर्छ
।

- (ख) खण्ड (क) बमोजिम म्याद पूर्जी जारी गरिएकोमा उक्त
म्यादभित्र तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम तिर्न बुझाउन नआएमा वा
तिरी बुझाइसकेको प्रमाण पेश नगरेमा निजको नाउँमा लिलाम
विक्री गर्ने सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
- (ग) धितो राखेको घर जग्गा-जमीन मालपोत कार्यालयबाट रोका
गराइएको छैन भने रोका गर्न लगाई त्यसको प्रमाण राख्नु
पर्नेछ ।
- (घ) धितो राखेको चल अचल सम्पत्तिको लिलाम विक्रीको सूचना
प्रकाशन गर्नु पर्दा धितोको विवरण, निजले बुझाउनु पर्ने साँवा,
व्याज र हर्जनाको रकम समेत उल्लेख गरी सूचना प्रकाशन
गरेको मितिले चल सम्पत्ति भए पन्थ दिनभित्र र अचल सम्पत्ति
भए पैतीस दिनभित्र लिलाम विक्री गरी साँवा व्याज र हर्जनाको
रकम असुल उपर गरिने बारेको सूचना सस्थाको कार्यालय,
स्थानीय तह, सम्बन्धित वडा कार्यालय, सार्वजनिक स्थान र
ऋणीलाई बुझाइ वा बुझन नमानेको हकमा घरद्वारमा टाँस गरी
स्थानीय वा राष्ट्रियस्तरको कुनै एक दैनिक पत्रपत्रिकामा
प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) लिलाम विक्री गर्दा कार्यालय खुल्ने समयदेखि शुरू गरी बन्द
हुने समय भन्दा एक घण्टा अगाडि समाप्त गर्नु पर्नेछ तर
लिलाम विक्री हुने भनी तोकिएको दिन विदा पर्न गएमा त्यसको
भोलिपल्ट सोही स्थान र समयमा लिलाम विक्री गर्नु पर्नेछ ।
- (च) धितो लिलाम विक्री गर्दा लिलाम गरिने चल अचल सम्पत्तिको
सम्बन्धित स्थानीय तह वा वडाको प्रतिनिधि, जिल्ला वा इलाका
प्रशासन कार्यालयको प्रतिनिधि, लिलाम विक्री हुने ठाउँ नजिक

कुनै सरकारी कार्यालय भए सो कार्यालय वा स्थानीय तहको मालपोत हेर्ने कर्मचारी, सम्बन्धित विषयका प्राविधिक वा निकाय वा कार्यालयको प्रतिनिधि र सम्बन्धित संस्थाको व्यवस्थापक सहितको समितिले चलनचल्तीको मोल कायम गरी सोही रकमभन्दा कम नहुने गरी बढाबढ गर्ने व्यक्तिहरूमध्ये सबै भन्दा बढी ढाँक बोल्ने व्यक्तिको नाममा लिलाम बिक्री स्वीकृति र मुचुल्का गराई बिक्री गर्नुपर्नेछ ।

तर सञ्चालक समितिका पदाधिकारी, लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारी, उप समितिका पदाधिकारी, संस्थामा कार्यरत कर्मचारी र निजका नजिकका नातेदारले ढाँक बढाबढमा भाग लिन पाउने छैनन् ।

स्पष्टिकरणः नजिकको नातेदार भन्नाले बाबु, आमा, पति, पत्रि, छोरा, छोरी, बुहारी, दाजु, भाई, दिदी बहिनी, सासु, ससुरा, ज्वाई, साला, सालीलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) खण्ड (च) बमोजिमका प्रतिनिधिहरूको रोहबरमा लिलाम बिक्रीको शिलबन्दी खोलेपछि विनियमले तोके बमोजिमको ढाँचाको फाराममा निजहरूले बोलेको अंक अक्षर स्पष्ट खोली निजहरूको सहीघाप गराउनु पर्नेछ ।

(ज) संस्थाले चल, अचल सम्पत्ति लिलामको ढाँक बढाबढ गर्दा गोप्य शिलबन्दी आब्हान गर्नुपर्नेछ ।

(२) लिखित रूपमा अनुरोध गर्दा पनि उपनियम (१) को खण्ड (च) मा लेखिएका कुनै कार्यालयको प्रतिनिधि खटी नआएमा उपस्थित प्रतिनिधि र गाउँपालिका वा नगरपालिकाका वडा कार्यालयका प्रतिनिधिलाई साक्षी राखी लिलाम बिक्री गर्नु पर्नेछ ।

(३) बाँकी बक्यौता असुल उपर गर्न जुन व्यक्तिको चल अचल सम्पत्ति लिलाम बिक्री गरिने हो सो व्यक्तिलाई लिलाम बिक्री हुने समय र ठाउँ तोकी उपस्थित हुने सूचना पठाउनु पर्नेछ ।

तर त्यसरी लिलाम बिक्री हुने दिन सरोकारवाला व्यक्ति उपस्थित नभएमा पनि लिलाम बिक्री गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन ।

(४) ऐनको दफा ६५ को उपदफा (६) बमोजिम धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा कसैले सकार नगरेमा त्यस्तो सम्पत्ति सम्बन्धित सहकारी संस्था आफैले सकार गर्न सक्नेछ ।

२४. लिलाम बिक्री स्थगित गर्न सक्ने: लिलाम बिक्रीको सूचना प्रकाशित भैसकेपछि ऋणि सदस्यले कर्जा चुक्ता गर्न आएमा वा समितिले तोकिदिएको रकम जम्मा गरी निश्चित अवधिभित्र कर्जा चुक्ता गर्न ऋणि सदस्य र संस्था बिच सहमति भई लिलाम बिक्री स्थगित गर्नु पर्ने देखिएमा लिलाम बिक्रीको सूचना प्रकाशित गर्ने सहकारी संस्था वा मन्त्रालय वा दर्ता अधिकारीले त्यस्तो लिलाम बिक्री केही समयको लागि स्थगित गर्न सक्नेछ ।

२५. असुल उपर हुन नसकेको रकम अरू जायजेथाबाट असुल उपर गर्ने: (१) धितो राखेको सम्पत्ति लिलाम बिक्री गर्दा आएको रकमबाट साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असुल उपर हुन नसकेमा बाकी बक्यौता असुल उपर गर्नु पर्ने व्यक्तिको हक भोगको नेपालको जुनसुकै ठाउँमा रहेको सम्पत्तिबाट एक वर्षभित्र नियम २३ को कार्यविधि अपनाई लिलाम बिक्री गरी असुल उपर गर्नु पर्नेछ ।

(२) मोहीले लिएको ऋणको हकमा निजले वा एकाघरको परिवारले कमाएको वाली लिलाम बिक्री गरी साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असुल उपर गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिम लिलाम बिक्री गर्दा लिलाम बिक्री हुने दिनसम्मको साँवा, व्याज र हर्जनाको रकम असुल उपर गरी बाँकी हुन आएको रकम सरोकारवाला व्यक्तिलाई फिर्ता गर्नु पर्नेछ ।

२६. लिलाम सकार्ने व्यक्तिबाट रकम असुल गर्ने: (१) लिलाम बिक्रीको कार्य सकिनासाथ लिलाम सकार गर्ने व्यक्तिबाट सकार गरेको मुल्यको दश प्रतिशत रकम उसै दिन वा भोलीपल्ट धरौटीको रूपमा लिई राख्नुपर्नेछ र बाँकी नब्बे प्रतिशत रकम लिलाम सकारेको मितिले पन्ध दिनभित्र बुझाइ सक्नु पर्नेछ । सो म्यादभित्र नबुझाएमा धरौटी वापत राखेको रकम जफत हुने व्यहोराको कागज गराइ राख्नु पर्नेछ ।

(२) लिलाम सकार्ने व्यक्तिले सकार गरेको मूल्यको दश प्रतिशत रकम उसै दिन वा भोलीपल्ट नबुझाएमा निजपछि सबै भन्दा बढी डाँक बोल्ने व्यक्तिको नाममा लिलाम सदर गर्नु पर्नेछ ।

(३) लिलाम सकार गर्ने व्यक्तिले यस नियम बमोजिम सकार गरेको पूरा मूल्य बुझाएमा निजको नाउँमा वा नियम २३ को उपनियम (४) बमोजिम संस्थाले सकारेमा संस्थाको नाममा सो जायजेथा प्रचलित कानून बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज समेत गरिदिनको लागि सहकारी संस्थाले सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

२७. जायजेथा फिर्ता दिनुपर्ने : नियम २३ को उपनियम (४) बमोजिम संस्थाको नाममा कायम हुन आएको जायजेथा छ महिनाभित्र सम्बन्धित ऋणी सदस्यले आफूले तिर्नु बुझाउनुपर्ने साँवा र अधिल्लो दिनसम्मको व्याज, हर्जना र लिलाम प्रक्रियासँग सम्बन्धित खर्च समेत चुक्ता गरी फिर्ता लिन चाहेमा फिर्ता दिनुपर्नेछ ।

२८. सहकारी संस्थाको एकीकरण: (१) ऐनको दफा ७० बमोजिम दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थाहरु एकीकरण गर्दा देहायका शर्तहरु पूरा भएको हुनुपर्नेछ ।

- (क) कार्यक्षेत्र एक अर्कासँग खप्टिएको वा जोडिएको हुनुपर्ने,
- (ख) सदस्यहरु बीचको साझा बन्धन समान हुनुपर्ने,
- (ग) एकै वा विषय प्रकृतिका संस्था हुनुपर्ने वा फरक विषय वा प्रकृतिका भए तापनि एकै स्थानमा रही दोहोरो सदस्यता रहेका र मुलतः एकै विषयमा प्रतिस्पर्धा भएको हुनुपर्ने,
- (घ) सदस्यको प्रत्यक्ष सहभागिता एवं लोकतान्त्रिक नियन्त्रण कायम रहनु पर्ने ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम एकीकरण गर्दा साधारणतया मौजुदा संस्थाको कार्यक्षेत्रको आधारमा स्थानीय तहको वडा, स्थानीय तह, जिल्ला वा प्रदेशको क्षेत्रभित्र पर्नेगरी गरिनेछ ।

(३) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मन्त्रालयको पूर्व स्वीकृतिविना मिति २०४९।२।२ अघि दर्ता भएका साझा सहकारी

संस्थाहरूलाई अर्को संस्थामा एकीकरण गर्न वा त्यस्ता संस्थाहरूको घरजग्गा लगायतका स्थीर सम्पत्ति बेचबिखन गर्न वा धितो राख्न वा पाँच वर्षभन्दा बढी अवधिका लागि लिजमा दिनु हुँदैन ।

तर कुनै सहकारी संस्थाले साझा सहकारी संस्थाको विनियम तथा नाम स्वीकार गरी एकीकरण हुन सक्नेछ ।

(४) महिला सहकारी संस्थाहरू र विशेष रूपमा पिछडिएका समुदायमा स्थापित सहकारी संस्था अन्य सहकारी संस्थासँग सामान्यतया एकीकरण गरिनेछैन ।

तर क्षमता विकास, नेतृत्व विकास तथा साझाठनिक गतिशीलताको सुनिश्चितता हुने गरी एकीकरण हुन भने बाधा पर्ने छैन ।

(५) संघहरूको एकीकरण गर्दा विषयगत कार्य मिल्नेगरी गर्नुपर्नेछ ।

तर नियम (६) को उपनियम (४) बमोजिम एकीकरण हुने संघहरूको हकमा यो उपनियम लागु हुनेछैन ।

(६) एकीकरणमा सहभागी संघ, संस्थालाई दर्ता अधिकारीबाट नियम ४४ बमोजिम प्रोत्साहन गर्न सकिनेछ ।

(७) एकीकरण पूर्वको दुवै संस्थामा दायित्व व्यवस्थापन र कर बक्यौता भुक्तानी सम्बन्धमा स्पष्ट गर्नुपर्नेछ ।

(८) एकीकरणका अन्य शर्त, आधार र प्रक्रिया मन्त्रालयबाट स्वीकृत कार्यविधिमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

२९. सहकारी संस्थाको विभाजनः (१) ऐनको दफा ७० बमोजिम संस्थाको विभाजन गरी दुई वा दुई भन्दा बढी संस्थाहरू कायम गर्दा देहायका शर्तहरू पूरा भएको हुनुपर्नेछ ।

(क) कार्यक्षेत्र कम्तीमा एक स्थानीय तहभन्दा बढी हुनुपर्ने,

(ख) विभाजनको प्रकृयाबाट स्थानीयकरण गर्दा संस्थाहरूको कार्य सञ्चालनमा सदस्यहरूको सक्रिय सहभागिता तथा लोकतान्त्रिक नियन्त्रण कायम रहने अवस्था हुनुपर्ने,

(ग) सदस्य संख्या बाहू हजार भन्दा बढी भएको हुनुपर्ने,

तर, एक भन्दा बढी स्थानीय तहहरु वा एक भन्दा बढी जिल्लाहरु सम्म कार्यक्षेत्र रहेका संस्थाहरुको विभाजन गरी एक एक स्थानीय तहसम्म स्थानीयकरण गर्दा यो खण्ड लागू हुनेछैन ।

(२) विभाजनका अन्य शर्त, आधार र प्रक्रिया मन्त्रालयबाट स्वीकृत कार्यविधिमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

३०. पूर्व सहमति लिनुपर्ने: नियम २८ र २९ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, वा स्थानीय तह वा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको निकाय, बैंडक वित्तिय संस्था वा दातृ निकायको ऋण, अनुदान वा अन्य प्रकारका उल्लेखनीय सहयोग रकम वा जेथा रहेका संस्थाको एकीकरण वा विभाजन गर्दा सम्बन्धित पक्षको पूर्व सहमती लिनुपर्नेछ ।

३१. जमानत दिने व्यक्तिको दायित्व : (१) ऋणीको निमित्त जमानत दिने व्यक्तिको दायित्व जमानत दिएको रकमको हदसम्म मात्र सीमित रहनेछ ।

(२) प्रचलित कानूनको अधीनमा रही उपनियम (१) बमोजिम दायित्व जमानत दिने व्यक्तिबाट सोझै असुलउपर गर्न सकिनेछ ।

३२. लिकिवडेटर नियुक्ति: (१) ऐनको दफा ७२ को उपदफा (२) बमोजिम सहकारी संस्थाको सम्पत्ति लिकिवडेसन गर्दा लिकिवडेटर नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि रु. पचास लाखसम्मको सम्पत्ति भएको संस्थाको हकमा मन्त्रालयले आफु मातहतका अधिकृत वा कर्मचारीलाई लिकिवडेटरको रूपमा काम गर्न तोकन सक्नेछ ।

३३. लिकिवडेटरको काम कर्तव्य र अधिकार: (१) ऐनको दफा ७२ अन्तर्गत नियुक्त लिकिवडेटरको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विघटन भएका संघ, संस्थाबाट असुल हुन बाँकी रहेको रकम चुक्ता गर्नको लागि सो संघ, संस्था वा हालवाला वा साविकवाला सदस्यहरु वा मृत सदस्यहरुको जायजेथाबाट बाँकी रकम नियम २३ र २५ को कार्यविधि अपनाई असुल उपर गर्ने ।

- (ख) विघटन भएका संघ, संस्थासँग कुनै साहुको कुनै रकम बाँकी रहेको र सो कुरा संघ, संस्थाको हिसाब किताबमा चढाइएको रहेनछ भने त्यस्ता साहुलाई यो यति म्याद भित्र सो रकमको दावा गर्न आउनु भनी वा सो बाँकी रहेको प्रमाणित नभएसम्म त्यति रकम वितरण नगरियोस् भनी दाबा गर्न आउनु भनी सूचना गर्ने ।
- (ग) साहुहरू मध्ये कसलाई प्राथमिकता दिने भन्ने प्रश्न उठेमा त्यसको निर्णय गर्ने ।
- (घ) संघ, संस्था विघटन गर्ने सिलसिलामा, संघ, संस्थाको जायजेथा जम्मा गर्ने र वितरण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।
- (ड) दर्ता अधिकारीको पूर्व स्वीकृति लिई संघ, संस्थाले गरेको वा संघ, संस्थाको विरुद्धमा गरिएको दावीको सम्बन्धमा दुवै पक्ष बीचमा मिलापत्र गराउने ।
- (च) विघटनको लागि आवश्यक देखेमा सदस्यहरूको बैठक बोलाउने ।
- (छ) संघ, संस्थाको खातावही, कागजात, लिखत र जायजेथाको जिम्मा लिने ।
- (ज) संघ, संस्थाको सम्पत्ति वेचविखन गर्ने ।
- (झ) सरोकारवालाहरू समेतको परामर्शमा संघ, संस्थाको जायजेथा वितरण गर्ने योजना तयार गरी त्यसको वितरण गर्ने ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अधिकारहरूको प्रयोग गर्दा लिकिवडेटरले आवश्यक सम्झेमा संघ, संस्थाको गठन, काम, कर्तव्य, सम्पत्ति वा अन्य कुराहरूको सम्बन्धमा आवश्यक जानकारी प्राप्त गर्न पक्ष, विपक्ष, साक्षीहरू र संघ, संस्थाको कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई आफू समक्ष उपस्थित गराइ सोधपुछ गर्न सक्नेछ ।

३४. लिकिवडेशन नियन्त्रण गर्ने दर्ता अधिकारीको अधिकारः नियम ३३ बमोजिमको अधिकार प्रयोग गरी लिकिवडेटरले गरेको कामलाई दर्ता अधिकारीले दोहच्याई हेरी देहाय बमोजिम गर्न सक्नेछ :

- (क) निर्देशन विपरित लिकिवडेटरले जारी गरेको आदेश खारेज गर्न,
बदल्न वा आवश्यकतानुसार अर्को आदेश जारी गर्न,
- (ख) संघ, संस्थाको खातावही, कागजात, लिखत र जायजेथाहरू पेश
गराउन,
- (ग) लिकिवडेटरको अधिकारमा आफूलाई उपयुक्त लागेको हद
बन्देज तोकिदिन,
- (घ) लिकिवडेटरले जाँचेको हिसाब किताबको प्रतिवेदन लिन,
- (ङ) संघ, संस्थाको जायजेथा वितरण गर्ने सम्बन्धमा सामान्य
सिद्धान्त निर्धारण गर्न र वितरण गर्ने अधिकार दिन,
- (च) लिकिवडेटरले पाउने पारिश्रमिक एवं भत्ताको निमित्त आवश्यक
निर्देशन दिन, र
- (छ) लिकिवडेटरलाई पदबाट हटाई अर्को नियुक्त गर्न।

३५. लिकिवडेशन कामको समाप्ति: (१) ऐनको दफा ७१ अन्तर्गत दर्ता खारेज गरिएको
कारण विघटन भएको संघ, संस्थाको कोषबाट देहाय बमोजिमको प्राथमिकता क्रम
अनुसार देहायमा लेखिएका कामको लागि खर्च गर्न सकिनेछ :-

- (क) विघटनको कामको निमित्त भएका खर्चहरू फछ्यौट गर्न,
- (ख) सदस्यलाई बचतको रकम भुक्तानी गर्न,
- (ग) कर्मचारीको तलब भत्ता दिन,
- (घ) क्रृष्ण भुक्तानी गर्न,
- (ङ) अन्य भुक्तानी दिनु पर्ने रकमहरू दिन,
- (च) शेयर पूँजी फिर्ता दिन,
- (छ) लाभांश नबाँडिएको समय जतिको हकमा प्रति वर्ष शेयर
पूँजीको अठार प्रतिशतका दरमा नबढ्ने गरी लाभांश वितरण
गर्न।

(२) कुनै संघ, संस्थाको विघटनको काम समाप्त भै सकेपछि पनि सो
संघ, संस्थाको कुनै साहूले वितरणको योजना अनुसार पाउनु पर्ने रकम लिन
नआएमा विघटनको काम समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र उक्त संघ, संस्थाको

कोष उपर त्यस्तो साहूले आफूले पाउनु पर्ने रकमको निमित्त दाबी गरिसक्नु पर्नेछ । सो म्याद नाघेपछि परेका दावी उपर कुनै कारवाही हुने छैन ।

३६. लिकिवडेशन पछिको सम्पत्तिको उपयोग : (१) ऐनको दफा ७३ बमोजिम सहकारी संस्थाको लिकिवडेशन पश्चात सम्बन्धित संघ, संस्थाको कोषको रकम बाँकी रहन आएमा उक्त रकम दर्ता अधिकारीको निर्देशन बमोजिम देहायको प्राथमिकता ऋम अनुसार हस्तान्तरण गर्न सकिनेछ ।

(क) विघटित संघ, संस्थाको कार्यक्षेत्रमा सेवा पुऱ्याउन सक्ने नजिकको सोही प्रकृतिको अन्य कुनै संघ, संस्था,

(ख) सो संघ, संस्था सदस्य भएको सोही प्रकृतिको माथिल्लो संघ,

(ग) प्रदेश सहकारी संघ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रदेश सरकारले मन्त्रालयको सिफारिसमा उपनियम (१) अनुसार खर्च गरिसकेपछि बाँकी रहन आएको सहकारी संस्थाको कोषको रकम सहकारी आन्दोलनलाई योगदान पुऱ्याउने अन्य कुनै निकायलाई हस्तान्तरण गर्न वा शिक्षा, स्वास्थ्य वा महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने स्थानीय सामुदायिक विकासको प्रयोजनका लागि हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ ।

३७. दर्ता अधिकारीको काम कर्तव्य र अधिकारः दर्ता अधिकारीको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) सहकारी संस्था दर्ता गर्नको लागि परेको दरखास्त उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी सहकारी संस्था दर्ता गर्ने र दर्ताको प्रमाणपत्र दिने,

(ख) ऐन र यस नियमावलीको अधिनमा रही सहकारी संस्थाले आफ्नो कार्य संचालन गर्न बनाएको विनियम स्वीकृत गर्ने,

(ग) ऐन र यस नियमावलीको अधिनमा रही सहकारी संस्थाको एकीकरण, विभाजन तथा कार्यक्षेत्र पुनः निर्धारण सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(घ) नियमितरूपमा सहकारी संस्थाको निरीक्षण तथा हिसाब किताब जाँच गर्नुका साथै स्थापित सूचना प्रतिवेदन प्रणालीका आधारमा सहकारी संस्थाहरूको नियमित अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने,

- (ड) सहकारी संस्थाको लेखापरीक्षणको नियमित अनुगमन गरी निर्धारित अवधिभित्र लेखापरीक्षण नगराउने सहकारी संस्थाहरूको लेखापरीक्षण गराउने,
- (च) विपन्न ग्रामीण महिला, अपागंता भएका व्यक्ति, मुक्त कमैया, मुक्त हलिया, भुमीहिन कृषक, बेरोजगार श्रमिक र दलित तथा अल्पसंख्यक जनजाति समेतका सीमान्तकृत समूहको सहकारी खेतीपाती वा सदस्यको श्रम वा सिपमा आधारित स्वरोजगारीका उद्योगधन्दा प्रवर्द्धन गर्न योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी स्वीकृत भएबमोजिम कार्यान्वयन गर्ने,
- (छ) सहकारी व्यवसाय, अन्तरसहकारी कारोबार तथा कृषि उपजको मूल्य शूङ्खला विकासका आयोजनाहरूलाई सहयोग पुऱ्याउने,
- (ज) सहकारी शिक्षा तथा तालिम क्रियाकलापहरूको तर्जुमा, सञ्चालन तथा विस्तारका कार्यहरूको समन्वय गर्ने,
- (झ) सहकारी संस्थाहरूको विकास, सहकारी सिद्धान्त, मूल्य मान्यताहरूको प्रचलन तथा सहकारी संस्थाहरूमा सुशासन कायम गराउनका लागि आवश्यक निर्देशन गर्ने,
- (ज) ऐन, यस नियमावली, अन्तर्गत बनेका निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि तथा विनियम बमोजिम कार्य नगर्ने सहकारी संस्थाहरूलाई ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिम जरिबाना तथा अन्य कारबाही गर्ने,
- (ट) ऐन तथा यस नियमावली बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू आवश्यकता अनुसार आफू मातहतका अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्ने,
- (ठ) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र सहकारी संस्थाहरूको वार्षिक निरीक्षण प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गर्ने,
- (ड) बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाले सदस्यहरूको बचत निर्धारित शर्त बमोजिम फिर्ता गर्न सक्ने अवस्था नरहेको वा संस्था लगातार दुई वर्षसम्म घाटामा गएको लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा देखिएमा वा संस्थामा गम्भिर आर्थिक कठिनाई परी

दामासाहीमा पर्न सक्ने अवस्था रहेको भन्ने निरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएमा दर्ता अधिकारीले त्यस्तो संस्थालाई बचत संकलनमा रोक लगाउन सक्नेछ ।

(८) प्रचलित कानून बमोजिम सहकारी संस्थाले प्राप्त गर्न सक्ने छुट, सुविधा र सहुलियतका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउने ।

(९) यस ऐन, नियमावली र अन्तर्गत बनेका निर्देशिका, मापदण्ड, कार्यविधि तथा मन्त्रालयबाट प्राप्त निर्देशन बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

३८. निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धी विशेष व्यवस्था: (१) गण्डकी प्रदेश अन्तरगतका सहकारी संघ, संस्थाहरूको निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने कर्तव्य मन्त्रालय र दर्ता अधिकारीको हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निरीक्षण तथा अनुगमन गर्दा सहकारी ऐन, नियमावली, विनियम तथा प्रचलित कानून बमोजिम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन भए/गरेको नपाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्ता सहकारी संघ, संस्था, सञ्चालक, व्यवस्थापक, जिम्मेबार सदस्य तथा कर्मचारीहरूलाई कारबाही गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम कारबाही गर्दा संचालक समितिका सदस्य तथा कर्मचारीबाट संस्थामा आर्थिक हिनामिना भएको देखिएमा हिनामिना भएको रकम निजहरूबाट प्रचलित कानून बमोजिम असूल उपर तथा दण्ड जरिवाना गरिनेछ ।

(४) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाले यो नियमावली प्रारम्भ भएको मितिले पाँच करोड रुपैया वा सोभन्दा बढी रकमको कारोबार भएको संस्थाले एक वर्षभित्र र अन्य संस्थाले तीन वर्षभित्र मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) मा आबद्ध भइसक्नुपर्नेछ ।

(५) उपनियम (१) बमोजिमका संस्थाहरूले सुरक्षण, वित्तीय संरचना, सम्पत्तिको स्तर, तरलता, लगानीका क्षेत्र लगायतमा मन्त्रालयले तोकेको मापदण्डहरू पालना गर्नुपर्नेछ ।

(६) उपनियम (२) बमोजिम तोकिएका मापदण्डहरूको पालनाको अवस्था उपनियम (१) बमोजिमको सूचना प्रणालीका आधारमा दर्ता अधिकारीले नियमित अनुगमन गरी पालना नभएको पाइएमा तत्काल निर्देशन दिनेछ ।

(७) दर्ता अधिकारीले पाँच करोड रुपैयाभन्दा बढी कारोबार भएका संस्थाहरूको नियमित अनुगमन र पच्चीस करोड रुपैयाभन्दा बढी कारोबार भएका संस्थाहरूको सघन अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ ।

तर दर्ता अधिकारीले यसमा लेखिएको कुनै कुराले अन्य संस्थाहरूलाई नियमित वा सघन अनुगमन गर्न बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

(८) यस नियम बमोजिम हुने निरीक्षण तथा अनुगमन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था मन्त्रालयबाट स्वीकृत कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

३९. संघको निरीक्षण तथा अनुगमन प्रतिवेदनः ऐनको दफा ८० उपदफा (२) बमोजिम संघले पेश गर्ने निरीक्षण तथा अनुगमन प्रतिवेदनमा समावेश हुनुपर्ने अन्य विषयहरू मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

४०. वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश हुनुपर्ने विवरणः ऐनको दफा ८१ उपदफा (२) बमोजिम दर्ता अधिकारीले पेश गर्ने वार्षिक निरीक्षण प्रतिवेदनमा समावेश हुनुपर्ने अन्य विषयहरू मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

४१. प्रतिनिधि पठाउने व्यवस्था: ऐनको दफा ८६ बमोजिम संघको साधारण सभामा प्रतिनिधि पठाउँदा संघको विनियममा निर्धारण गरिए बमोजिम सदस्य संस्थाका सदस्य सङ्घ्याको अनुपातको आधार लिइनेछ ।

तर त्यसरी प्रतिनिधि पठाउँदा मताधिकार प्रयोग गर्ने प्रतिनिधि सदस्य एक जना मात्र हुने गरी सम्बन्धित संस्थाले तोकनुपर्नेछ ।

४२. अन्तर-सहकारी कारोबारः (१) ऐनको दफा ८९ बमोजिम अन्तर-सहकारी कारोबार गर्दा संलग्न संस्थाहरूको विनियममा निर्धारित सदस्यहरूको आवश्यकताको आधार लिएको हुनुपर्नेछ ।

(२) संघले सदस्यस्तरका स्थानीय उत्पादनको मूल्य शृङ्खला विकाससँग सम्बन्धित अन्तर सहकारी कारोबारलाई बढावा दिने गरी संयोजन गर्न सक्नेछ ।

(३) अन्तर सहकारी कारोबारमा संलग्न विभिन्न संस्थाका सदस्यहरूबाट उत्पादित उपज अग्रणी संस्था (लिड को-अपरेटिभ) को अवधारणाबाट कुनै एक

संस्था मार्फत उत्पादन, सङ्कलन, प्रशोधन एवं बजारीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने गरी एकीकृत योजना सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।

(४) बचत तथा ऋण सम्बन्धी अन्तर सहकारी कारोबारको हकमा सम्बद्ध सहकारी संस्थाहरूले सम्बन्धित विषयगत संघ वा सहकारी बैठकको भूमिका समेत निर्दिष्ट हुने गरी मन्त्रालयले तोकेको मापदण्ड पालना गर्नुपर्नेछ ।

(५) अन्तर सहकारी कारोबार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका तथा परिपत्र बमोजिम हुनेछ ।

४३. विवाद निरूपण समितिको गठनः (१) ऐनको दफा ९१ बमोजिम विवाद निरूपण समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) मन्त्रालयले तोकेको रा.प. द्वितीय श्रेणी वा सो सरहको अधिकृत - संयोजक

(ख) प्रदेश सहकारी संघको प्रतिनिधि - सदस्य

(ग) विवादसँग सम्बन्धित प्रदेश विषयगत सहकारी संघको प्रतिनिधि - सदस्य

(२) उपनियम (१) बमोजिमको समितिले विवादसँग सम्बन्धित सहकारी संस्थाका एक-एक प्रतिनिधिहरूलाई बैठकमा आमन्त्रित गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिमको विवाद निरूपण समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै तय गर्न सक्नेछ ।

४४. सम्मान वा पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था: (१) ऐनको दफा ९२ बमोजिम आधार र मापदण्ड बनाई दर्ता अधिकारीले एकीकरण गर्ने संघ, संस्था वा उत्पादन गर्ने वा सेवा प्रदान गर्ने संघ, संस्थाका सदस्य, संस्था वा निकायलाई कदरपत्र, नगद पुरस्कार, कार्यक्षेत्र बिस्तार, सेवा केन्द्र वा विक्री केन्द्र स्थापना, अनुदान रकम प्रदान गरी सम्मान वा पुरस्कार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सम्मान वा पुरस्कृत गर्दा संस्थाका सदस्य, सहकारी संस्था वा निकायहरूका लागि छुट्टाछुट्टै आधारहरू तय गरी मन्त्रालयबाट स्वीकृत गराउनुपर्नेछ ।

४५. संघ, संस्थाले विनियमावली बनाउनपर्ने : (१) सहकारी संघ, संस्थाले आर्थिक कार्यविधि विनियमावली, शेयर तथा बचत परिचालन विनियमावली र लगानी व्यवस्थापन विनियमावली बनाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमका संघ, संस्थाले उपनियम (१) मा उल्लिखित विनियमावलीका अतिरिक्त अन्य विनियमावली समेत बनाउन सक्नेछ ।

अनुसूची —१

(नियम ६ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)
सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनको विषयवस्तु

१. परिचय
२. संस्था गठन गर्नुपर्नाको कारण
३. सदस्यताको जनसाइरियक आधार
४. सहभागिताको औचित्य
५. व्यावसायिक सम्भाव्यता
 - ५.१ सदस्य केन्द्रीयताका आधारमा व्यावसायिक कारोबारको अनुमान
 - ५.२ सदस्यहरूको संरक्षण (Patronage) सुनिश्चित गर्ने आधारहरू
 - ५.३ कारोबारबाट हुने बचत (Surplus) को प्रक्षेपण
६. पूँजी आवश्यकता र स्रोत
 - ६.१ आवश्यकताको अनुमान
 - ६.२ स्रोत
 - ६.३ पूँजी परिचालनका तर्कसम्मत आधारहरू
७. बजार विक्षेपण
 - ७.१ नजिकको बजार
 - ७.२ टाढाको बजार
 - ७.३ प्रतिस्पर्धाको स्तर र प्रतिस्पर्धामा टिक्ने आधारहरू
८. कार्यक्षेत्रभित्र रहेका समान प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूको सङ्ख्या, सेवा र सदस्यताको प्रकाशमा प्रस्तावित संस्थाको औचित्य

९. पहिले स्थापना भइसकेका समान प्रकृतिका संस्थाहरूमा संलग्न हुन नसक्ने कारण
१०. महिला सशक्तीकरण र सामाजिक समावेशीकरणका आयामहरू
११. जनशक्ति व्यवस्था
१२. संस्थाको विकास र स्थायित्वका आधारहरू ।

अनुसूची —२

(नियम ६ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित)

आबेदकहरुको विवरण फाराम

सि. न. न.	बाजे को नाम थर	बाबु को नाम थर	पति वा पत्नीको नाम थर	आबेद कको नाम	उ ^१ मे ^२ र	ठे ^३ गा ^४ ना ^५	पे ^६ शा ^७	सदस्यले लिन स्वीकार गरेको सेवाको विवरण			स म्प क मो वाइ ल नं.	फो टो र फो टोमा पर्ने गरी सहि छाप
								प्रति शेयर रकम रु.	खरि द शेय र सं छया	शेय रको ज म्मा रक म रु.		
१												
२												
३												
४												
५												
६												

अनुसूची — ३

(नियम ६ को उपनियम (३) को खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

व्यावसायिक कार्ययोजनाको रूपरेखा

संघ, संस्थाको नाम:-

ठेगाना :-

क. उद्देश्य :-

- १.....
- २.....
- ३.....

ख. कार्यहरू

- १.....
- २.....
- ३.....
- ४.....
- ५.....
- ६.....

ग. आगामी तीन वर्ष पछिको अवस्था प्रक्षेपण

ग-१. सदस्यता विस्तार लक्ष्य

विवरण	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	कैफियत
● सदस्य संख्या				
-महिला				
-पुरुष				
-जम्मा				
● जम्मा सदस्यमा दलित समुदायको प्रतिशत				

ग-२. व्यावसायिक सेवा विस्तार लक्ष्य

बिवरण	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	कैफियत
● सदस्यको उत्पादन खरिद				
-परिमाण (.....)				
-रकम रु.				
-लाभान्वित हुने सदस्य जना				
● सदस्यलाई बस्तु वा सेवा बिक्री				
-परिमाण (....)				
-रकम रु.				
-लाभान्वित हुने सदस्य जना				
● सदस्यलाई रोजगारीको अवसर शृङ्जना -प्रत्यक्ष पूर्णकालिन जना -अप्रत्यक्ष पूर्णकालिन (वर्षमा २,०८० घण्टाको १ जनाको हिसावमा जम्मा जना				
● सदस्यलाई ऋण सेवा(वार्षिक) -रकम रु. -जना				
● सदस्यलाई बचत सेवा मौज्दात -रकम रु. -जना				

ग-३. सहकारी गतिविधि विस्तार लक्ष्य

विवरण	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	कैफियत
• सदस्य शिक्षा वार्षिक जना				
• गाँउ/टोल/उपक्षेत्रीय सदस्य बैठकहरु आयोजना (वार्षिक पटक)				
• सामूदायिक विकासका योजनाहरु संचालन				

घ. पूँजीको स्रोत र उपयोग विवरण

विवरण	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	कैफियत
• आवश्यकता				
-स्थिर पूँजीतर्फ (घर,जग्गा,कारखाना,उपकरण,फर्निचर आदि)				
-चालु पूँजीतर्फ (मौजदात मालसामान,उधारो विक्री,नगद मौजदात आदि)				
-ऋण लगानीतर्फ				
-जम्मा				
• स्रोत				
-शेयर पूँजी				
-जगेडा कोष				

-अन्य (.....)				
-सदस्यको बचत (सदस्यलाई व्रण दिन मात्र)				
-जम्मा				

ड. कार्यान्वयन जिम्मेवारी बाँडफाँड

ड-१. सञ्चालक समितिको जिम्मेवारी

ड-२. गाँउ/टोल/उपक्षेत्रीय बैठकको जिम्मेवारी

ड-३. लेखा सुपरिवेक्षण समितिको जिम्मेवारी

ड-४. व्यवस्थापन कर्मचारीहरूको जिम्मेवारी

ड-५. प्रत्येक सदस्यको जिम्मेवारी

च. कार्ययोजनाबाट सदस्यहरूको जीवनमा पर्ने प्रभावका सूचकहरू

छ. कार्यान्वयन प्रगतिको समिक्षा एवं जवाफदेही स्थापना विधि

अनुसूची — ४

(नियम ६ को उपनियम (३) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

भरपाईको नमूना

भरपाई दोदै प्रस्तावितसहकारी संस्था लि. को तदर्थ सञ्चालक समितिकाश्रीआगे उक्त सहकारी संस्था लि. का सदस्यहरूकोप्रारम्भिक भेलाको मिति.....को निर्णयबमोजिम प्रति शेयर रु.....।—का दरलेजनावाट जम्माकित्ताको हुन आउने जम्मा रकम रु.....।— (अक्षेरपि.....मात्र) र प्रवेश शुल्क प्रतिव्यक्ति रु.....।—का दरले हुर आउने रु.....।—(अक्षेरपि.....मात्र) गरी जम्मा रु.....।— (अक्षेरपि.....मात्र) सहकारि संस्था दर्ता भएपछि संस्थाको नाममा बैंक खाता खोली जम्मा गर्ने क्वोल गरी उक्त रकम मैले बुझिलिई यो भरपाईमा सहिछाप गरीकार्यालयमा पेश गरेको छु । प्रास रकम हाल मेरोमा रहेकोहिसाव नं.....मा जम्मा गरी बैंक भौंचर दाखिला गरेको छु । उक्त रकम संस्था दर्ता भई नियमानुसार संस्थाको आफ्नै खाता न खोलेसम्म चलन नगरी सुरक्षित राखेछु र संस्थाको बैंक खाता खोलेपछि तत्कालै दाखिला गर्नेछु । फरक परेमा कानून बमोजिम कारबाही भएमा मेरो मञ्चुरी छ ।

ईति सम्बत् २०..... साल.....महिनागते रोज.....शुभम् ।

अनुसूची — ५

(नियम ६ को उपनियम (३) को खण्ड (घ) सँग सम्बन्धित)

तदर्थ सञ्चालक समितिका सदस्यहरूको विवरण फाराम

सि. न.	बाजेको नाम, थर	बाबुको नाम, थर	पति वा पत्रीको नाम, थर	सञ्चालकको नाम, थर	पद	ठेगाना	पेशा	निर्वाचित मिति	बहाल रहने मिति	औंठाछाप	फोटो र फोटोमा पर्ने गरी सहिष्णाप	सम्पर्क नं.	कैफियत
१													
२													
३													
४													
५													

अनुसूची - ६

(नियम ६ को उपनियम (३) को खण्ड (ङ) सँग सम्बन्धित)

स्व घोषणा-पत्रको नमूना

प्रस्तावित श्रीसहकारी संस्था लि. दर्ता गर्न दरखास्त दिने हामी तपशिल बमोजिमका आवेदकहरूले प्रचलित कानूनसम्मत सहकारी संस्था स्थापना गरी आफ्नो आर्थिक-सामाजिक उत्थान गर्ने कार्यकारणबाहेक अन्य कुनै कार्यकारण नभएको र देहायमा उल्लिखित कुराका साथै अन्य कुनै कुराले सहकारी संस्थाको सदस्यता प्राप्त गरी सेवा उपयोग गर्न अयोग्य नभएको स्व-घोषणा गर्दछौं :

हामी आवेदकहरु कोही पनि —

- यही प्रकृतिको अन्य सहकारी संस्थाको सदस्य छैनौ;
- बैंक, बित्तिय संस्था वा अन्य कुनै सहकारी संस्था/संघ/राष्ट्रिय सहकारी बैंकको कानूनबमोजिम कालो सूचीमा परेका व्यक्ति हैनौ;
- यस अघि सहकारी संस्था खोली सदस्यहरुको रकम हिनामिना गरी कारबाहीमा परेका वा फरार रहेका व्यक्ति हैनौ;
- सम्पत्ति सुद्धिकरण सम्बन्धी कसुरमा सजाय पाएका व्यक्ति हैनौ र
- सहकारी दर्शन, सिद्धान्त, मूल्य मान्यता र कानून बमोजिम स्वावलम्बन र पारस्पारिकताको भावनाबाट आफ्नो बहुआयामिक विकासका लागि यस संस्थाको सञ्चालन गर्न मञ्चुर छौं ।

उपयुक्त व्यहोरा ठीक साँचो हो । इन्हाँ ठहरे कानून बमोजिम संहुला बुझाउंला भनी सहिष्णाप गर्ने-

सि.नं.	सदस्यको नाम, थर	नागरिकता नं. र लिएको जिल्ला	हालको ठेगाना र सम्पर्क नं.	सहिष्णाप
१				

२				
३				

अनुसूची - ७

(नियम ६ को उपनियम (३) को खण्ड (च) सँग सम्बन्धित)

अधिकार प्रत्यायोजनको नमूना

मिति: २०...../...../.....

श्री दर्ता गर्ने अधिकारीज्यू,

.....महानगरपालिका/उपमहानगरपालिका/नगरपालिका/गाँउपालिका,

कार्यालय.....।

विषय:- अधिकार प्रत्यायोजन

महोदय,

यस प्रस्तावितसहकारी संस्था लिं को मिति २०.../..../....मा बसेको दोस्रो प्रारम्भिक भेलाले गरेको निर्णयानुसार संस्था दर्ता गर्ने क्रममा प्रचलित कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गर्ने सिलसिलामा हाम्रो तर्फबाट विनियममा सामान्य थपघट गरी प्रमाणीकरण लगायतका आवश्यक काम कारबाही गर्न निम्न दस्तखत नमूना भएको तर्दछ सञ्चालक समितिकाश्री
.....श्री.....रश्री

.....समेतलाई अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछौं । निजहरूले हाम्रो प्रतिनिधिकोरुपमा गरेका सम्पूर्ण कामको जिम्मेवारी लिने गरी हामी मञ्चुर छौं ।

अधिकार प्रत्यायोजन गरिएका व्यक्तिको

नाम	ठेगाना	पद	दस्तखत नमूना
१ श्री.....			
२ श्री.....			
३ श्री.....			

सि.नं.	सदस्यहरूको नाम, थर	ठेगाना	सहिष्णाप
१			
२			
३			
४			

द्रष्टव्यः अधिकार प्रत्यायोजन-पत्रमा आवेदक स्वैको विवरण समावेश गर्नुपर्नेछ ।

अनुसंधानी - ८

(नियम ६ को उपनियम (४) को खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

संघ दर्ताका लागि आवेदन दिने संस्थाहरूको विवरण

अनुसंधानी - ९

नियम ४ सँग सम्बन्धित

सहकारी बैंक दर्ताका लागि आवेदन दिने संस्थाहरूको विवरण

अनसुची - १०

नियम ५ सँग सम्बन्धित

विशिष्टीकृत संघ दर्ताका लागि आवेदन दिने संस्थाहरूको विवरण

अनुसूची - ११

(नियम १० उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

विनियममा उल्लेख गर्नुपर्ने विषयहरू :

प्रस्तावना :

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भ
२. संस्थाको नाम र ठेगाना
३. परिभाषा
४. उद्देश्य
५. कार्य
६. कार्यक्षेत्र
७. संस्थाको सदस्य
८. सदस्यताको योग्यता
९. सदस्यताको लागि निवेदन र प्राप्ति
१०. सदस्यताको अन्त्य
११. सदस्यको निश्कासन
१२. सदस्यताबाट राजिनामा
१३. पुन सदस्यता
१४. सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार
१५. सदस्यता खुल्ला रहने
१६. सदस्यता प्राप्ति, पुन प्राप्ति र राजिनामा स्वैच्छिक हुनुपर्ने
१७. शेयर पूँजी
१८. सदस्य बन्न कम्तीमा एक शेयर खरिद गर्नुपर्ने
१९. थप शेयर खरिद गर्न सक्ने
२०. शेयर फिर्ता वा हस्तान्तरण
२१. प्रवेश शुल्क
२२. कृतिम छेकबार नलगाइने
२३. शेयर प्रमाण-पत्र
२४. सदस्यको दायित्व सिमित हुने
२५. प्रारम्भिक साधारण सभा
२६. बार्षिक साधारण सभा

- २७. बिशेष साधारण सभा
- २८. साधारण सभाको बैठक
- २९. साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार
- ३०. साधारण सभाको निर्णय अनिवार्य हुने
- ३१. गाँउ/टोल/उपक्षेत्रीय बैठक
- ३२. गाँउ/टोल/उपक्षेत्रीय बैठकका कार्यहरू
- ३३. गाँउ/टोल/उपक्षेत्रीय बैठकको कार्य व्यबस्था
- ३४. सञ्चालक समिति
- ३५. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार
- ३६. समितिको बैठक
- ३७. लेखा सुपरिवेक्षण समिति
- ३८. उत्तरदायित्व श्रृंखला
- ३९. अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार
- ४०. व्यबस्थापकको नियुक्ति
- ४१. व्यबस्थापकको काम, कर्तव्य र अधिकार
- ४२. बिशेष जिम्मेवारी
- ४३. कर्मचारीको नियुक्ति तथा सेवाका शर्तहरू
- ४४. संस्थाको कोष
- ४५. कोषको सुरक्षा
- ४६. कोषको उपयोग
- ४७. जगेडा कोष
- ४८. संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष
- ४९. लाभांश वितरण नगरिने
- ५०. जगेडा कोषमा रकम सार्नुपर्ने
- ५१. बचत सङ्कलन गर्न सक्ने/नसक्ने
- ५२. बचत सङ्कलनमा सीमा
- ५३. ऋण दिन सक्ने
- ५४. ऋण प्रवाहमा सीमा
- ५५. ऋणबाहेको प्रयोजनमा बचतको रकम लगाउन नहुने
- ५६. साधारण सभाको स्वीकृति लिनुपर्ने
- ५७. सदस्य केन्द्रीयता

५८. स्वार्थ बाझिने निर्णयमा सहभागितामा प्रतिबन्ध
५९. कर्मचारीसँगको कारोबारमा निर्बन्धन
६०. जोखिम मूल्याङ्कन
६१. कारोबार नगरिने
६२. कारोबारको लेखा
६३. खाताबही
६४. आन्तरिक हिसाव जाँच
६५. वार्षिक हिसाव जाँच
६६. विद्युतिय प्रणालीको प्रयोग गर्दा जोखिम मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने
६७. अन्य आधारभूत कागजात
६८. एकीकृत सूचना प्रणालीमा आबद्धता
६९. दर्ता अधिकारी वा दर्ता अधिकारीबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष प्रतिवेदन
७०. वित्तिय जानकारी एकाईमा प्रतिवेदन
७१. साधारण सभामा जानकारी गराउनु पर्ने
७२. हकवालाको मनोनयन
७३. हक दाबी वा नामसारी
७४. निर्वाचन
७५. शपथ ग्रहण
७६. एकीकरण वा विभाजन
७७. कार्यान्वयन अधिकारी
७८. मध्यस्थता
७९. समानता र समता
८०. बिनियम संशोधन
८१. साधारण सभाले कार्यविधि बनाउन सक्ने
८२. व्याख्या गर्ने अधिकार
८३. ऐन, नियमावलीसँग बाझिएकोमा अमान्य हुने ।

आज्ञाले,

अच्युत प्रसाद ढकाल
प्रदेश सरकारको सचिव

मुद्रक : आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, प्रदेश सरकार, गण्डकी प्रदेश । मूल्य रु १००।-